GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBTIQ POPULACIJE U SRBIJI I O AKTIVNOSTIMA ORGANIZACIJE LABRIS TOKOM 2011. GODINE

Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava
Beograd, 2012. godina

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava
Beograd, Srbija

tel: + 381 11 3227 480, 064/ 700 8293

e-mail: labris@labris.org.rs
web: www.labris.org.rs

Naziv publikacije:
Godišnji izveštaj o položaju LGBTIQ populacije u Srbiji

Autorka: Jovanka Todorović Savović

Tehničko uređenje, prelom i dizajn korica: Adorjan Kurucz
Lektura i korektura: Dragoslava Barzut
Prevod na engleski: Ana Jovanoski

Štampa: Standard 2, Beograd
Tiraž: 300

Štampanje ovog izveštaja omogućeno je zahvaljujući podršci organizacije **ILGA Europe**

Beograd, 2012. godina

SADRŽAJ

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBTIQ POPULACIJE U SRBIJI ZA 2011. GODINU

Uvod 5
Parada ponosa – test za državne institucije, pravnu državu i sam suverenitet 6
Aktivnosti Labrisove pravne službe 8
Slučajevi nasilja prema LGBTIQ osobama koji su privukli medijsku pažnju 11
Pritužbe Poverenici za zaštitu ravnopravnosti 13
Odnos medija prema LGBT temama 14
Ostale aktivnosti Labrisa 16
Program edukacije 18
Program info centra 19
Preporuke državnim organima za unapređenje položaja LGBTIQ populacije 20

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBTIQ POPULACIJE U SRBIJI, ZA 2011. GODINU

UVOD

Parada ponosa nije jedini, niti najznačajniji momenat u zalaganju za poboljšanje prava LGBTIQ osoba ali svakako predstavlja najvidljiviji deo te borbe i jezgro oko koga se artikuliše i unosi u javnu sferu celokupna LGBTIQ pravna i društvena problematika. Zato zabrana Parade ponosa predstavlja ključan događaj za LGBTIQ zajednicu u 2011. godini jer je država zabranivši njeno održavanje, pokazala na koji način tretira seksualne manjine i njihova osnovna prava.
Dok je 10. oktobra 2010. godine na ulicama vladalo tzv. "kontrolisano nasilje", koje je zapravo bilo uvertira i već spreman i opravdavajući, društveno prihvaćeni odgovor na pitanje: *Da li nam je Prajd potreban opet i u 2011?,* 2. oktobra 2011. godine dogodio se "kopernikanski obrt" u odnosu na ono što su političari nastojali da prikažu organizatorima Parade ponosa kao društvenu realnost. Budući da je 2011. godine postojao isti pravni i politički kontekst kao i prethode dve godine (2009.[1] i 2010.[2] - isti pravni okvir, vladajuća struktura, Ustav...) a da su dobijena tri različita eplioga prilikom pokušaja korišćenja prava po zakonu o okupljanju građana, potrebno je uraditi analizu ovog događaja sa više aspekata, kako bi se bolje razumela društvena realnost i odnos donosioca političkih odluka prema LGBTIQ pravima.

1 Povorka ponosa 2009. bila je zabranjena uručivanjem Rešenja o premeštanju lokacije Povorke ponosa na Ušće, koje je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova, a koje je organizatorkama i organizatorima Povorke ponosa bilo uručeno od strane Premijera Republike Srbije, Mirka Cvetkovića, samo 24 sata pre zakazanog održavanja povorke. Ovakav čin predstavlja de facto zabranu Povorke ponosa, zbog čega su organizatorke/i u oktobru 2009. godine podnele/i žalbu Ustavnom sudu RS, a u decembru i Evropskom sudu za ljudska prava, a uz podršku Beogradskog centra za ljudska prava. *"Godišnji izveštaj o položaju LGBTIQ populacije u Srbiji,za 2009 godinu"* http://www.labris.org.rs/godisni-izvestaji/index.html

2 Iza policijskih kordona oko 6000 huligana rušilo je grad i napadalo policijske službenike. Nakon Parade ponosa, 249 osoba je uhapšeno, 195 punoletnih i 54 maloletne osobe, 131 osoba je zadržana u pritvoru, 160 osoba je povređeno (većinu povređenih čine policajci), *"Godišnji izveštaj o položaju LGBTIQ populacije u Srbiji, za 2010 godinu"* http://www.labris.org.rs/godisni-izvestaji/index.html

Pored analize okolnosti koje su pratile organizovanje Parade ponosa, u daljem izveštaju biće reči i o prvim suđenjima za diskriminaciju LGBTIQ osoba, slučajevima nasilja i diskriminacije prijavljenim Labrisovoj pravnoj službi i drugim organizacijama, medijskom izveštavanju o LGBTIQ temama, pritužbama poverenici za zaštitu ravnopravnosti kao i o aktivnostima koje je Labris sprovodio kroz tri postojeća programa.

PARADA PONOSA – TEST ZA DRŽAVNE INSTITUCIJE, PRAVNU DRŽAVU I SAM SUVERENITET

Naime još u martu je održan prvi konsultativni sastanak sazvan od strane organizacije "Parada ponosa Beograd" na koji su bili pozvani/e zaštitnici/ce ljudskih prva iz raznih organizacija i još tada su se na individualnoj osnovi pojedinci/ke, aktivisti/tkinje za ljudska prava grupisali u tzv. *Organizacioni odbor Parade ponosa Beograd* koji je je izneo celokupan organizacioni proces ovog skupa. Dve aktivistkinje Labrisa uzele su učešće u tom procesu.

Zahtevan deo tehničko-organizacionog posla koji je vodilo sedam aktivista/tkinja odvijao se daleko od očiju javnosti, dok je ono što je vrlo dobro propraćeno, što medijski što kroz reakcije LGBTIQ organizacija, bio deo posvećen susretima sa predstavnicima/cama političkih stranaka, članovima/cama poslaničkih grupa, institucijama za ravnopravnost, predstavnicima/cama misije OEBS-a, Saveta Evrope kao i relevantnim ministarstvima i urednicima/cama štampanih i televizijskih medija.

Organizacioni odbor je održao sastanke sa gotovo svim političkim partijama u Srbiji (osim sa predstavnicima Demokratske stranke Srbije, Jedinstvene Srbije i Srpske Radikalne stranke). Sastanak sa predsednikom Srbije Borisom Tadićem do samog kraja je bio u iščekivanju. Predsedničkom kabinetu nekoliko puta je prosleđen zvaničan poziv ali do kraja organizacionog procesa, do tog sastanka nije došlo.

Saopštenja sa kojima su predstavnici/ce stranaka nakon sastanaka izlazili/e u javnost varirala su od "mlakih" i neutralnih do onih koja jasno podržavaju koncept slobodnog okupljanja i zalaganja za ljudska prava (Socijaldemokratska unija, Liga socijaldemokrata Vojvodine, Liberalno demokratska partija) do onih kojima je maksimalni doseg bio da "*pozovu ljude na nenasilje*" (SNS).

Takođe u toku priprema za Paradu ponosa intenziviran je broj napada na ljude zbog njihove pretpostvaljene ili stvarne seksualne orijentacije. O tim incidentima biće reči u nastavku izveštaja.

Zastrašivanje organizatora/ki Parade ponosa bilo je, kao i prethodnih godina, prateći činilac samog organizacionog procesa.

"Naime, predsednik Nezavisnog policijskog sindikata Momčilo Vidojević obratio se javnosti putem *Večernjih novosti* sa saznanjem da su se NN lica spremala da zapale grad automobilskim gumama koje su kupljene pred zakazanu Paradu, nazivajući tu akciju "Beograd u plamenu"[3]. *Večernje novosti* u istom tekstu navode da se pripremaju paralelni skupovi istog dana kada je zakazana Parada ponosa. Na redovnim sastancima sa MUP-om potvrđeno je da se spremaju paralelni skupovi koji su prijavljeni MUP-u, ali da njihovo održavanje neće ometati održavanje Parade ponosa. Takođe, kako kasnije navodi dnevni list *Alo!*[4], spekulisalo se da će se na učesnike skupa ići i rojevima pčela. Međutim, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije nije izašlo sa saopštenjem kojim bi demantovalo ovakve navode. Naprotiv, iz MUP-a kao i u zvaničnima izjavama samog ministra policije Ivice Dačića, poručeno je da će se preduzeti sve moguće mere zaštite učesnika Parade ponosa. Ista uveravanja, sve do poslednjeg sastanka sa Organizacionim odborom Parade ponosa, iznosili su i predstavnici MUP-a uz molbu da se organizatori ne obaziru na "špekulacije iz medija". Samo dan nakon što su organizatorima upućena ova uverenja od predstavnika MUP-a, Parada ponosa 2011. zabranjena je odlukom Saveta za nacionalnu bezbednost, iz razloga opšte bezbednosti.[5]

3 Večernje novosti, 27.09.2011: http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:346808-Policija-Akcija-Beograd-u-plamenu-tokom-Parade-ponosa

4 Alo! 07.10.2011: http://www.alo.rs/vesti/42356/Rojevima_pcela_na_gejeve_i_policiju

5 Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris, Beograd 2012.

Zapravo ono što stoji u rešenju je sledeće: Zabranjuje se održavajne javnog skupa i javnog skupa u pokretu, sazivača Udruženje "Parada ponosa Beograd", prijavljenog za dan 02.10.2011. godine sa početkom od 11,00 časova u parku "Manjež". U sprovedenom postupku po prijavi utvrđeno je da su se stekli razlozi iz člana 11. stav 1. Zakona o okupljanju građana Republike Srbije, odnosno da na skupu može doći do ometanja javnog saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, javnog morala ili bezbednosti ljudi i imovine.[6]

Ono što vlasti nisu mogle zabraniti (budući da nije bilo formalne prijave) jeste skup koji je organizovalo oko dvadesetak lezbejki, gejeva i prijatelja iz Srbije i inostranstva koji su se okupili u Studentskom parku u centru Beograda i održali javni LGBT događaj. Okupljanje koje bi se moglo nazvati i "Piknik ponosa" predstavljalo je na izvestan način i cilj koji je želeo biti dostignut Paradom: "jedan od ciljeva Parade ponosa je da ljudi prihvate prisustvo LGBT osoba kao normalnu, svakodnevnu pojavu, a ne kao neobični događaj koji se dešava jednom godišnje. Zato smo mi krenuli obrnutim putem: umesto da čekamo da se ova prava osvoje uličnim marševima, mi smo se ponašali onako kako bismo se ponašali u bilo kom slobodnom gradu u Evropi ili Americi. Kao heterogena ali očigledno kvir skupina, sedeli smo na sred Studenskog parka sa simbolima LGBT pokreta, razgovarali o situaciji u srpskom društvu, gradskoj sceni, alternativnoj kulturi i prosto uživali u đakonijama koje smo poneli".[7]

Nešto ranije u toku istog dana, nakon konferencije za štampu, održan je i "Prajd iznenađenja". Tada je tridesetak aktivista/tkinja LGBTIQ i drugih organizacija za zaštitu ljudskih prava na Terazijama zaustavilo saobraćaj, bacivši simbolično na ulicu farbu u duginim bojama i držeći transparent na kome je pisalo "Ljubav. Normalno". Akcija je trajala svega nekoliko minuta ali je predstavljala reakciju na zabranu slobodnog okupljanja.[8]

Članovi organizacionog odbora Parade ponosa rekli su na konferenciji za novinare da je država odlukom da zabrani održavanje Parade "kapitulirala" i da ne može da izađe na kraj sa huliganima.

Zabrinjavajuće je to što organizacioni odbor Parade nijednog momenta nije dovodio samo održavanje Parade u pitanje, kao i to da nakon te odluke nije usledio nijedan poziv od strane ministara i političara na debatu sa organizatorima Parade ponosa.

U samom organizacionom procesu dogodili su se neslavni presedani koji su Srbiju udaljili od civilizovanog sveta, poput zajedničkog saopštenja organizacije krajnje desnice i nezavisnog policijskog sindikata[9], medijskog senzacionalističkog izveštavanja o ekstremno ugroženoj bezbednosti učesnika skupa a bez ozbiljnih informacija od strane policije u vezi sa tim navodima. Jednom rečju desio se poraz države, institucija i zakonskog poretka, desila se kapitulacija države pred njenim huliganima i načinjen je značajan korak unazad u borbi za ljudska prava, a vreme će pokazati koliko će biti teško nadoknaditi taj gubitak.

Izjave pojedinih političara nakon odluke o zabrani:

"Ako se Parada ponosa održi u zatvorenom prostoru, sigurno će biti potpuno drugačija situacija. Nemoguće je pratiti sve koji pripremaju nasilje i nije moguće sve kontrolisati. Policija će kontaktirati organizatore Parade ponosa, ali i državni vrh, i još jednom će im preneti da postoji veliki bezbednosni rizik od održavanja tog skupa", Ivica Dačić, ministar unutrašnjih poslova.

"U cilju zaštite svih građana, a u skladu sa bezbednosnom procenom nadležnih, država isuviše rizične događaje mora da odloži ili zabrani. Na taj način štite se građani, pripadnici LGBT populacije, i preveniraju posledice nasilja i mogući gubitak ljudskih života", Boris Tadić, predsednik Srbije

"Konačno smo pokazali da poštujemo tradicionalne vrednosti, a ne nešto što ne priznaje ni SPC, ni Katolička crkva, ni muslimanska

6 Zvanično rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova/direkcija policije/policijska uprava za grad Beograd/PS Savski Venac/Broj 212-613/11/30.09.2011.

7 http://www.sekeljic.com/piknik-ponosa/

8 http://www.smedia.rs/vesti/vest/76516/LGBT-uduzenja-Saobracaj-Parada-ponosa-Aktivisti-LGBT-zaustavili-saobracaj-na-Terazijama.html

9 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=09&dd=22&nav_category=12&nav_id=543814

vera, niko od normalnih ljudi", Dragan Marković, gradonačelnik Jagodine[10]

"Šta još treba da se desi da se shvati da fašizam na velika vrata ulazi u naš svakodnevni život i da je samo pitanje dana kada će batinaši i ubice početi da kucaju na vrata svakoga ko im se suprotstavi? Ovo je teror koji će ako mu se ne stane na put početi da uzima živote", Nenad Čanak, predsednik LSV[11].

"Daleko od toga da je država kapitulirala i da su huligani jači od države, to su potpune besmislice. Država je uradila jedino što je mogla da uradi i što bi svaka normalna država uradila, da zabrani sve skupove koji bi mogli da dovedu do ugrožavanja života i materijalnih dobara", Milan Marković, ministar za ljudska i manjinska prava[12].

Niko ne spori činjenicu da Srbija ima većih problema od održavanja Parade ponosa, ali insistiranje na njoj kao i pozivanje na tešku ekonomsku i političku situaciju kao opravdavajućih okolnosti "zašto nam ne treba Prajd" od strane važnih političnih činilaca, u krajnju ruku je dvostruko priznavanje poraza – jer vlast je ta čija je dužnost da stvori bolji ekonomski i politički ambijent. Stvaranjem uslova za održavanje Parade država treba da pokaže da ima pravni kredibilitet.

Žalba protiv ovakve odluke države nalazi se pred Ustavnim Sudom Srbije kao i pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu.[13]

10 http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/280218/Zabranjeni-svi-skupovi-za-vikend-kao-i-Parada-ponosa

11 http://www.youtube.com/watch?v=4Ep2iFldi0c

12 http://www.novimagazin.rs/vesti/ministar-drzava-nije-kapitulirala

13 Krajem 2011. godine (23. decembra) Ustavni sud je utvrdio da je organizatorima Parade ponosa 2009. godine povređena sloboda okupljanja i pravo na pravno sredstvo garantovano Ustavom Srbije. Ustavni sud Srbije usvojio je ustavnu žalbu članova organizacionog odbora "Parade ponosa 2009" koji su se žalili na odluku Direkcije policije MUP-a Srbije da taj skup održe na Ušću, umesto u centru Beograda http://srb.time.mk/read/043aa82a32/82c53f465f/index.html

AKTIVNOSTI LABRISOVE PRAVNE SLUŽBE

Tokom 2011. godine Labrisovom pravnom savetovalištu obratilo se šest osoba iz Srbije i jedna devojka iz BIH koja je zajedno sa svojom devojkom bila višestruko diskriminisana zbog seksualne orijentacije.

Slučajevi koji slede tiču se diskriminacije i uskraćivanja prava u sektoru bezbednosti, obrazovanja, zdravstva, administracije i pružanja usluga.

Veliki broj poziva koje je primila pravna služba Labrisa (koji se ne vode kao slučajevi) svodio se na raspitivanje o mogućnosti dobijanja azila u inostranstvu, te mogućnosti trajnog napuštanja Srbije zbog kršenja osnovnih ljudskih prava i mogućnost sklapanja istopolnih brakova u zemljama Evrope koji nude tu opciju.

Preuzeto iz brošure: Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris, Beograd 2012:

Slučaj diskriminacije na osnovu očigledne seksualne orijentacije u oblasti zdravstva prijavljen je Labrisu početkom 2011. godine, a dogodio se kada je D.R. poželeo da postane dobrovoljni davalac krvi. Osnov po kojem je bio diskriminisan je bio odgovor na upitnik Zavoda za transfuziologiju u ulici Svetog Save u Beogradu. Naime, D.R. je na pitanje: "Da li ste imali analni seksualni odnos u poslednjih 6 meseci?", odgovorio potvrdno. Zbog davanja potvrdnog odgovora na to pitanje D.R. nije bio u mogućnosti da donira krv. Kada je rekao da je gej i da je to uobičajeni vid seksualnog odnosa, sugerisano mu je da se uzdrži od seksualnih odnosa 6 meseci ukoliko, kako je sam rekao, želi da bude human. U nastavku je svedočenje diskriminisanog momka:

> "Ušao sam kod doktorke Tatjane Šoškic, 12.01.2011. oko 10h pre podne i analizirala je moj upitnik koji sam prethodno popunio. Zaključila je da ne mogu dobrovoljno da dam krv zbog toga što imam pirsing i zato što sam u poslednjih 6 meseci praktikovao analni seks. Rekla je da pirsing *može da proguta*, ali ne i činjenicu da sam u poslednjih 6 meseci imao analni

seksualni odnos. Kada sam joj rekao da sam ja human čovek i da želim da pomognem ljudima kojima je to potrebno, ona je odgovorila da mogu da budem human tek nakon perioda od 6 meseci u kojem neću upražnjavati analni seks."

Odmah posle. D.R. je, nastojeći da istraje u svojoj odluci, otišao na VMA (Vojno medicinsku akademiju) gde je bez problema donirao krv. Labris je uputio zvaničan upit Zavodu za transfuziologiju gde je zatražen razlog zbog kojeg pitanje u upitniku ne glasi: "Da li ste imali *nezaštićeni* analni seksualni odnos u poslednjih 6 meseci?". Iz Zavoda nije upućen nikakav odgovor do danas. O ovoj diskriminatornoj praksi obaveštena je ILGA Europe, krovna LGBTIQ evropska organizacija.

Labris je još 2006. godine sproveo akciju brisanja spornog pitanja "Da li ste imali istopolne seksualne odnose?" iz upitnika za davanje krvi. Međutim, ostavljanje ovog pitanja na koje se D.R. požalio predstavlja indirektnu diskriminaciju gej muškaraca koji žele da budu donatori krvi, tako da prikrivena diskriminacija i dalje postoji. Takođe, navodi Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, gospodina Rodoljuba Šabića, a u vezi sa ovim upitnikom, ukazuju na činjenicu da se podaci o ličnosti ne čuvaju na adekvatan način. Ovaj upitnik sadrži veliki broj ličnih pitanja kao što su: ime, prezime, adresa, JMBG, i veliki broj podataka o zdravstvenom stanju jedne osobe, a prema rečima poverenika "čuvaju se vezani konopcem na tavanu" te ustanove.

Povodom diskriminacije u administrativnom postupku izdavanja uverenja o bračnom statusu, Labrisu se obratila devojka u martu 2011. godine, zatraživši pomoć i savet zbog nepostojanja mogućnosti da to uverenje dobije od opštine u kojoj je upisana u Matičnu knjigu rođenih. Uverenje joj je bilo potrebno zbog zaključivanja istopolnog braka u zemlji EU koja to pravo poznaje, konkretno u Španiji. Bitno je napomenuti da je u svrhu izdavanja Uverenja o slobodnom bračnom stanju neophodno podneti zahtev u kome se navodi svrha uverenja, izvod iz matične knjige rođenih, uverenje o državljanstvu, uverenje o prebivalištu, ali i fotokopija lične karte i fotokopija pasoša budućeg bračnog partnera/ke. Kada je službenica opštine saznala da se radi o zaključivanju istopolnog braka, rekla je da takvo uverenje nije moguće izdati[14].

U julu 2011. godine, gej muškarac V.P. se sa istim problemom obratio Pokrajinskom ombudsmanu Autonomne Pokrajine Vojvodine. Kao i u prethodnom slučaju, V.P. je zatražio pomoć i savet zbog nemogućnosti da dobije uverenje o bračnom statusu od Opštine Šid, a koje mu je bilo potrebno zbog zaključivanja braka sa istopolnom osobom u inostranstvu. Službenici Opštine su njegov zahtev za izdavanje uverenja odbili, uz objašnjenje da se na osnovu važećeg Porodičnog zakona uverenje ne može izdati. Pokrajinski ombudsman je u ovom slučaju adekvatno reagovao, ispitao postupanje Opštine Šid, utvrdio određene nepravilnosti i nedoslednosti i zatražio mišljenje nadležnog ministarstva. Uvideći da ne postoje jasna normativna određenja i uputstva u ovakvim situacijama, i da lokalne samouprave donose arbitrarne odluke koje su često diskriminatorne, Pokrajinski ombudsman je odlučio da ispita postupanje svih 45 opština u AP Vojvodini. Prvi rezultati pokazuju da lokalne samouprave po ovim zahtevima postupaju različito i da je potrebno usaglašavanje procedura, kako bi se na jednak i nediskriminatoran način postupalo u svim opštinama. Nakon analize svih prikupljenih podataka, Pokrajinski ombudsman namerava da izda uputstvo svim lokalnim samoupravama.
Da ova problematika sa dokumentacijom nije usamljeni slučaj pokazuje i saopštenje Gej-lezbijskog info centra (GLIC) u kojem se navodi da "Srbija ne dozvoljava svojim državljanima da uđu u bračnu zajednicu sa osobama istog pola ni u inostranstvu, jer u tom slučaju odbija da im izda Uverenje o slobodnom bračnom stanju"[15]. Gej-lezbejskom info centru se obratio gej muškarac, državljanin Srbije sa trenutnim prebivalištem u Austriji koji želi da registruje istopolnu zajednicu sa austrijskim državljaninom istog pola. U saopštenju se dalje navodi: "Kada službenici vide da su u pitanju osobe istog pola, oni na osnovu Porodičnog zakona Republike Srbije odbijaju taj zahtev i time ne dozvoljavaju da gej brak bude sklopljen u inostranstvu. Smatramo da takvom praksom

14 Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris, Beograd 2012.

15 Saopštenje za javnost - GLIC; 14.12.2011 - http://gayecho.com/glic/?p=424

uverenje prestaje da bude uverenje, već počinje da bude dozvola, odnosno odobrenje!"[16].

Ovde se postavlja pitanje na koji način će lezbejke i gejevi iz Srbije biti u mogućnosti da zaključe brak u bilo kojoj zemlji ako nailaze na ovakvu prepreku u svojoj, koju su između ostalog i zbog toga prinuđeni da napuste? S obzirom da raniji slučajevi ovog oblika diskriminacije nisu zvanično zabeleženi, pretpostavlja se da su zbog izbegavanja ovakvih neprijatnosti pripadnici neheteroseksualne manjine bili prinuđeni da navode lažne razloge za izdavanje uverenja i time sami kršili zakon. Labris će tokom 2012. godine raditi na izmeni ove diskriminatorne prakse.

Labrisova pravna služba je na zahtev M.S. sredinom godine izdala dokumentovano zvanično uverenje o naročito teškom položaju LGBTIQ osoba u Srbiji kako bi pomogla M.S. da kompletira dokumentaciju potrebnu za ostvarivanje prava na azil jer je između ostalog M.S. napustila zemlju zbog osećaja ugrožene bezbednosti.

Novosađanin R.M. obratio se sredinom 2011. godine Labrisu tražeći savet u vezi sa postupanjem predsednika kućnog saveta zgrade u kojoj je sa svojim partnerom iznajmljivao stan. Naime, predsednik kućnog saveta je vršio psihičku torturu kad god bi sreo R.M. na hodniku. Taj psihički pritisak bi se sastojao od niza neprijatnih pitanja koja su zadirala u njegovu intimu i narušavala pravo na privatnost. Nakon nekoliko meseci konstantnog uznemiravanja od strane predsednika kućnog saveta, R.M. je rešio da pronađe stan na nekoj drugoj adresi. Nije želeo da pokreće nikakav postupak.

U noći izmedju 20. i 21. oktobra gej mladić je napadnut i opljačkan u Pionirskom parku, u neposrednoj blizini gej kluba *Pleasure*. U napadu su učestvovala dva napadača od kojih je jedan imao nož. Iako se može izvesti zaključak da je napad bio motivisan razbojništvom, žrtva pljačke navodi da mu je prilikom napada jedan od napadača rekao "Pederčino, znamo odakle si izašao[17], daj pare!". "Na sreću", incident se završio samo pljačkom, a ne i fizičkim obračunom jer je gej mladić dao sav novac koji je imao. Žrtva nije želela da slučaj prijavi policiji.

Slučaj D.J. koja se sredinom godine požalila na prekoračenje nadležnosti jednog policijskog inspektora kao i povredu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, nepovredivost stana i podataka o ličnosti, još uvek je u toku.

Naime D.J. je više meseci od početka 2011. godine, najverovatnije zbog svog aktivističkog angažovanja, praćena i ucenjivanja od strane policijskog inspektora te je rešila da slučaj prijavi. Labris je podneo predstavku Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti koja je dalje upućena Sektoru unutrašnje kontrole policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije. U dopisu dobijenom od strane glavnog policijskog savetnika, Siniše Španovića navodi se da je "na osnovu izvršenih provera utvrđeno da je policijski službenik prilikom preduzimanja službenih mera i radnji prema D.J. postupio profesionalno i u skladu sa zakonskim ovlašćenjima". Budući da se ovo rešenje u mnogome ne podudara sa onim što je D.J. izjavila, postupak je nastavljen radi konačnog dokazivanja prekoračenja ovlašćenja i svega gore navedenog".[18]

Labrisu se obratila i M.H. iz Bosne i Hercegovine, koja je zajedno sa devojkom diskriminisana zbog uskraćivanja usluga i lošeg policijskog tretmana.

Na adresu jedne devojke stigla je prekršajna prijava zbog remećenja javnog reda i mira. Sadržaj te prijave:

Na osnovu člana 40 i 41 zakona o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine (službene novine F BIH , broj 31/06) prva policijska uprava, policijska stanica centar, kao ovlašteni organ, podnosim ZAHTJEV ZA POKRETANJE PREKRŠAJNOG POSTUPKA PROTIV xx što su na dan 21.12.2010. oko 22:35 sati u kafiću Korner narušavali javni red i mir i fizičkim napadom na drugo lice i naročito drskim ponašanjem.

16 Ibid

17 Misleći pritom na obližnji gej klub, "Pleasure"

18 Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011 godini, Labris, Beograd 2012.

Važno je skrenuti pažnju da su se za "naročito drsko ponašanje" podrazumevali poljupci između dve devojke, a njihov pokušaj da se odupru od momka iz obezbeđenja koji je nastojao da ih izbaci napolje preko stepenica, podvodi se pod "napad na drugo lice". Policijski službenici su se prilikom obraćanja ponašali kao da je reč o devojkama koje su već okrivljene, umesto da vode uredan zapisnik o izjavama koje su navodno uzimali od devojaka, ostavili su prazan papir. Devojkama je zaprećeno da će biti uhapšene ukoliko ne predaju lične karte.

Na sreću, rasplet prvog LGBT slučaja institucionalne homofobije u Bosni i Hercegovini ipak je pozitivan – M.H. je oslobođena optužbi.[19]

Tokom 2011. godine dogodio se i niz napada i slučajeva diskriminacije koji su imali veliki odjek u medijima. Međutim, broj napada ili slučajeva diskriminacije nije moguće sa preciznošću utvrditi budući da postoji veliko nepoverenje diskriminisanih osoba u institucije i strah od sekundarne viktimizacije, a sa druge strane ne postoji statistika u redovima policije o slučajevima napada na ljude zbog stvarne ili pretpostavljene istopolne seksualne orijentacije.

Naime, za potrebe pisanja brošure o slučajevima nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris je pozivajući se na pravo na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, uputio zvaničan zahtev MUP-u tražeći informaciju o broju napada na osobe zbog stvarne ili pretpostavljene istopolne seksualne orijentacije. Zvaničnim dopisom iz MUP-a koji je stigao na adresu Labrisa, potvrđeno je da takva vrsta evidencije u MUP-u ne postoji.

SLUČAJEVI NASILJA PREMA LGBTIQ OSOBAMA KOJI SU PRIVUKLI MEDIJSKU PAŽNJU

Napad u kome je povređena A. Ž. i koji je bio povod organizovanja protesta ispred zgrade Vlade, dogodio se u noći izmedju 14. i 15. oktobra, oko 4.30 časova u centru grada, u ulici carice Milice. Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić izjavio[20] je da je počinilac uhapšen, ali da mu sudije "nisu odredile policijsko zadržavanje, jer je maloletan". Prema informacijama iz medija i saopštenja GSA, A.Ž. su napala tri napadača koja su nju i njene dve prijateljice pratila od Zelenog Venca do ugla ulica Carice Milice i Maršala Birjuzova, gde se napad i dogodio. Nakon što su primetili da A. Ž. na sebi ima obeležja LGBT pokreta, jedan od njih je uz psovke nasrnuo na nju više puta uzvikujući pitanje da li je ona lezbejka. Ubrzo zatim je počeo da je udara, a onda potegao i nož i napao je. A. Ž. je u napadu zadobila duboku povredu desne šake sa presečenim tetivama dva prsta, kontuziju glave i više masnica i oderotina po telu, koje joj je napadač naneo udarcima pesnicama i nogom. A. Ž. je pretrpela oštećenje tetiva desne šake.

I. J. napadnut je 31. oktobra rano ujutro u Temerinskoj ulici u Novom Sadu. Dvadesetrogodišnji mladić pretučen je i ostavljen da leži bez svesti. Napadači su pobegli. "Kada sam se rastao sa drugarom u Temerinskoj ulici, u susret su mi išla dva mladića starosti oko 30 godina. Jedan od njih me je uhvatio za ruku i odmah pesnicama počeo besomučno da udara u glavu, dok je drugi sve to nemo posmatrao. Od silnih udaraca sam se onesvestio i od tog trenutka se ničega više ne sećam", reči su napadnutog mladića. Mladić je zadobio frakturu nosa i mnogobrojne podlive, a nakon napada je ostavljen da leži bez svesti u lokvi krvi skoro dva sata. Prema navodima I.J. napad je bio motivisan mržnjom prema homoseksualcima. Nema informacija dokle se stiglo sa procesuiranjem ovog slučaja.

Slučaj koji je verovatno najpotresniji, jeste slučaj diskriminacije i nasilja zbog pretpostavljene seksualne orijentacije nad učenikom šestog razreda osnovne škole "Janko Veselinović" u Beogradu.

19 http://www.sutra.ba/novost/52667/Homofobni-incident-u-kaficu-Korner-u-Sarajevu

20 Napad zbog LGBT majice – Kurir; 16.10.2011
http://www.kurir-info.rs/crna-hronika/napad-zbog-lgbt-majice-137150.php

Slučaj je dospeo u medije kada je nakon statusa na društvenoj mreži Facebook, očajna majka ovog šestaka, postavila status u kojem navodi da je njeno dete na novogodišnjoj proslavi škole, po ko zna koji put, žrtva psihičkog i fizičkog maltretiranja. Dvanaestogodišnji V.R. za novine priča kako u poslednjih godinu i po dana trpi svakodnevno maltretiranje: "Govore mi da sam peder, gej, devojčica, peško, kreten... Mislim da to rade zato što nisam takav kao oni, što sam niži, slabiji. Kad su me udarali, pokušavao sam da im vratim ali bezuspešno, uvek ih je bilo više. Jednom su me jurila njih trojica i bežeći od njih uleteo sam u kuću kroz prozor, pošto smo živeli u prizemlju."[21]

Poslednji slučaj na koji se požalio novinarima jeste na školskoj proslavi Nove godine u klubu *Trezor*, tom prilikom je izjavio: "U utorak uveče bio sam na toj proslavi. Prvih pola sata sve je bilo u redu. Onda su me napali. Reč je o petorici dečaka iz razreda koji me neprestano zlostavljaju i psihički i fizički. Počeli su da me gurkaju i govore mi: 'Peško, čudaku', a zatim su me šutirali po nogama. Pokušao sam da se odbranim, ali bezuspešno."[22]

Povodom ovog slučaja, direktor škole Dragan Stanković dao je svoja uverenja novinarima da će rešiti problem. Međutim, Labris smatra da rešavanje pojedinačnog problema neće rešiti problem sa kojim se sigurno suočava još mnogo učenika i učenica za čiji slučaj novinari nisu čuli. Očigledno je da propusti nastavnika i ostalog osoblja dozvoljavaju da se ovakav scenario svakodnevno ponavlja. Labris za slučaj V.R. (12), saznaje putem mrežnih medija.

Kroz program edukacije Labris sprovodi senzibilizaciju obrazovnih institucija sa osnovnom idejom edukacije nastavnog kadra o istopolnoj orijentaciji i problemima sa kojima se pripadnici ove populacije mogu susresti u najranjivijim godinama odrastanja te se nadamo da će ova edukacija dati dugoročne rezultate.

Takođe vrlo otvoren govor mržnje i netrepeljivost od strane onih od kojih se to najmanje očekuje, dogodio se početkom nove školske godine, krajem septembra 2011. godine. Profesorka engleskog jezika u srednjoj školi u Novom Sadu, Jelena Popović-Ivanović je preko svoje Facebook stranice širila nacionalnu mržnju i pozivala na nasilje nad istopolno orijentisanim osobama. Zabrinjavajuće je da je veliki broj đaka podržalo njene izjave.
Pomenuta profesorica engleskog jezika je na svojoj fb stranici problem transparentnosti LGBT osoba opisala na sledeći način:

"Manjine nikad ne smeju imati ista prava kao većinski narod! Ovo je naša zemlja, srpska, bre!"
"Kada vam neko ne da prava da budete normalni u Srbiji, odvalite ga, bre, od batina!"
"Jeste, pederi su bolesnici i treba ih se kloniti, ignorisati, zanemarivati i ućutkati na sve načine, jer vrše propagandu bolesti!"[23]

Prema rečima direktora škole povodom ovog slučaja sazvana je prosvetna inspekcija koja je trebalo da odluči o sudbini profesorke koja u Srednjoj mašinskoj školi radi već sedam godina. Trenuto ne postoji informacija o tome da li je preduzeta ikakva vrsta sankcije prema ovom otvorenom govoru mržnje i pozivu na nasilje.

Slučaj koji je izazvao najviše medijske pažnje osim događaja koji su pratili organizaciju i otkazivanje Parade ponosa 2011, jeste slučaj javnog deklarisanja devetnaestogodišnjeg mladića iz Kuršumlije Stefana Radovića putem nedeljnika "NIN". On se obratio javnosti nakon što su ga se roditelji odrekli i nakon što je napustio dom. Ovaj događaj je postao jedna od glavnih tema skoro svih medija u Srbiji. Kasnije, mediji su počeli da se interesuju za slučaj u nešto drugačijem svetlu, te Stefanov slučaj nije ostao samo priča o homofobiji sa kojom se suočavaju gejevi u malim sredinama, već je počeo da poprima narativ žute štampe. Na kraju, jedini relevantni izvor informacije o tome šta se dogodilo sa Stefanom jesu saopštenja nevladinih organizacija[24].

21 Mali Vuk: Stalno me guraju, šutiraju, nazivaju kretenom - Press online; 30.12.2011 - http://www.pressonline.rs/sr/vesti/vesti_dana/story/195470/Mali%20Vuk:%20Stalno%20me%20guraju,%20%C5%A1utiraju,%20nazivaju%20kretenom.html

22 Ibid

23 http://www.smedia.rs/vesti/vest/75422/Novi-Sad-Fejsbuk-Profesorka-Mrznja-na-fejsbuku-sirila-mrznju.html

24 Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris, Beograd 2012.

PRITUŽBE POVERENICI ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Labris je tokom 2011. godine podneo tri pritužbe Poverenici za zaštitu ravnopravnosti zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i govora mržnje.

Pritužba podneta u aprilu 2011. godine odnosila se na slučaj "System bilbord", povodom bilborda na kojima su se nalazile fotografije gej i lezbejskog para sa natpisom "upravo venčani", postavljeni kao deo izložbe "By the way", od kojih je jedan koji prikazuje gej par, uklonjen zbog pritužbi predstavnika medija i Srpske pravoslavne crkve vlasniku bilborda.

Naime, dvanaest austrijskih umetnika je pored izlaganja svojih dela u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu, zakupilo i bilborde do 21. aprila kao izložbeni prostor izlaganja. Međutim, firma "System bilbordi" koja je postavila bilborde gej i lezbejskih parova, uklonila ih je zbog kako su naveli pritiska javnosti, ne objašnjavajući šta to konkretno znači. Kako se kasnije saznaje iz mišljenja poverenice (919/2011) nalog za uklanjanje bilborda došao je od vlasnika bilborda od kojeg je zakupljen bilbord od strane "System Bilbordi". Stoga je mišljenje poverenice da Dalibor Prodanović, vlanik i direktor SZTR System bilbord iz Bečeja, za kojeg je Labris podneo prijavu *nije izvršio akt diskriminacije*. U pribavljenom izjašnjenju Dalibora Prodanovića, navedeno je sledeće: "System bilbordi" je krajem 2010. kontaktirao MSUV radi reklamiranja izložbe austrijskih umetnika na bilbordima u Novom Sadu ali je kampanja pomerena za mart 2011. Kasnije u februaru, ovu firmu je kontaktirao institut iz Graca i u saradnji i uz konsultacije sa MSUV izabrane su dve lokacije u gradu gde će se izložiti radovi umetnika (Uspenska ulica i ugao Bulevara Jaše Tomića i Kisačke). U firmi "System bilbordi" navode da ugovor sa institutom iz Austrije nije potpisan, a da je usmeni dogovor bio da plakati budu na bilbordima četiri nedelje. Međutim, plakati su postavljeni 21. marta 2011. ali ih je posle sedam dana vlasnik bilborda u Uspenskoj ulici kontaktirao i objasnio da ima pritužbe od strane novinara i SPC i da se plaši da će mu bilbord biti oštećen. Tada se direktor "Sistem Bilborda" obratio Živku Grozdaniću direktoru MSUV koji je izjavio da su zadovoljni efektom koji su plakati postigli i da nema potrebe da se plakat posle skidanja vraća. Dalibor Prodanović, direktor "System bilbordi" napominje da niko od zaposlenih u ovoj firmi nema nikakvih predrasuda i da će reklamirati sve što nije u suprotnosti sa Ustavom i zakonima Republike Srbije.

Druga pritužba poslata na adresu poverenice upućena je protiv Dragana Davidovića, monaha Antonija koji je u 30. septembra 2011. na konferenciji za novinare u Medija centru izjavio da će "i ove godine pokušati da spreči paradu" koju je nazvao "paradom srama i paradom seksualnih izopačenika te propagandnim, skrnavim veseljem zabludelih gej jadnika"[25] navodeći da je ona "demonsko ismevanje suštine bića ovog naroda".

Na osnovu ove pritužbe ne postoji zvanično rešenje na internet prezentaciji Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, ali Labrisu kao podnosiocu zahteva, dostavljeno je rešenje da je upućen zahtev Draganu Davidoviću da se izjasni na navode iz pritužbe ali da je dopis vraćen sa naznakom pošte da se Dragan Davidović preselio u Valjevo. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, prema saznanjima Labrisa nema ovlašćenja da zatraži novu adresu Dragana Davidovića.

Treća pritužba koja je podneta u oktobru u ime koalicije protiv diskriminacije odnosi se na diskriminatorne homofobične izjave profesora univerziteta Megatrend, Milana Brdara koji je na predavanju na predmetu Teorija javnog mnjenja, 5. oktobra 2011. godine izneo stav da je homoseksualnost bolest "kao što je čir na želudcu" i da je treba lečiti. Na pitanje studentkinje šta bi trebalo da bude lek za homoseksualnost, profesor Brdar je odgovorio - promena pola. U slučaju profesora Brdara, zatraženo je da se izjasni na navode iz pritužbe. Još uvek nije dobijeno mišljenje za ovaj slučaj.

Labris smatra da ovi slučajevi jasno ukazuju na ograničenja i poteškoće na koja nailazi poverenica za zaštitu ravnopravnosti u svom radu. Naime poverenik za zaštitu ravnopravnosti, u okviru

25 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=09&dd=30&nav_id=545851

nadležnosti izrečenih Zakonom o zabrani diskriminacije[26], postupa isključivo po pritužbama građana i organizacija za zaštitu ljudskih prava[27] i nema mogućnost samostalnog pokretanja postupka. Tako da ukoliko poverenik utvrdi da je diskriminaciju izvršilo neko treće lice koje nije obuhvaćeno prijavom, neće biti u mogućnosti da pokrene postupak ali sa druge strane zbog poverljivosti neće biti u mogućnosti da tu informaciju podeli sa podnosiocem pritužbe, kako bi se postupak ponovo pokrenuo. Takođe, po ovim pritužbama moguće je zaključiti da diskriminaciju može vršiti svako lice koje ne živi na adresi prijavljenog stalnog prebivališta jer postupak neće biti moguć u tom slučaju. Mišljenje Labrisa je da institucija poverenika za zaštitu ravnopravnosti, iako nezavisna, mora imati mogućnost za jaču saradnju sa institucijama poput policije i javnog tužilaštva, u prikupljanju podataka neophodnih za postupanje po prijavama kao i za pokretanje postupaka pred sudom za svaki slučaj gde se utvrdi postojanje diskriminacije.

U 2011. godini prema zvaničnim podacima kancelarije poverenika za zaštitu ravnopravnosti, podneto je devet predmeta u vezi sa ovim ličnim svojstvom (seksualna orjentacija). U dva je to bilo samo jedno od ličnih svojstava jer su navedena i još neka. Od devet, dva su još u radu, u jednom je data preporuka a ostali su ili odbačeni /obustavljeni ili nije utvrđeno da postoji diskriminacije u skladu sa zakonom[28].

ODNOS MEDIJA PREMA LGBT TEMAMA

Činjenica je da mediji, iako predstavljaju instrument senzibilizacije šire javnosti, u većini slučajeva podržavaju vladajuću društvenu strukturu i zbog toga je neophodan monitoring medijske stvarnosti koji bi utvrdio prisutnost stereotipizacije, tabloidizacije, getoizacije kao i senzacionalizacije LGBT tema u medijskom diskursu. Kako se navodi u Labrisovoj publikaciji "LGBT populacija u štampanim medijima u Srbiji u 2011. godini": Iako danas savremeni mediji imaju složeniji i višeznačni pogled na rod i seksualnost više nego ikada ranije, medijske slike LGBT populacije pokazuju da je to grupacija koja i dalje ne dobija dovoljno prostora u štampanim i elektronskim medijima, a pojavljivanja i tematizacije su periodični. Iako je lezbejska i gej tematika dugo dominirala u okviru zabavnog programa, tekstovi o LGBT populaciji poslednjih godina su zbog organizovanja Parade ponosa i susreta sa političarima najzastupljeniji u rubrikama društvo i politika.

Ključni događaji o kojima su mediji izveštavali tokom 2011. su: Parada ponosa 2011, 17. maj - Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije, predstavljanje godišnjeg izveštaja Gej strejt alijanse (GSA) o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji "Korak po korak" (prisustvo gradonačelnika Dragana Đilasa svakako je doprinelo povećanju broja članaka), Međunarodni dan ponosa razvijanjem zastave duginih boja s balkona Ministarstva za ljudska i manjinska prava, skup DOSTA JE koji je organizovala Gej strejt alijansa ispred zgrade Vlade Srbije u znak protesta zbog napada na A.Ž. (24) koja je nosila majicu sa obeležjima LGBT zajednice. Većina dnevnih listova (Pravda, Dnevnik, Politika, Blic, Press, Kurir, Večernje novosti) je izveštavala o suđenju vođi Obraza Mladenu Obradoviću za diskriminaciju LGBT osoba, kao i Miši Vaciću lideru organizacije Naši 1389, zbog rasne i druge diskriminacije. Najveći broj tekstova je srednje veličine (do 300 reči), ali ono što je važno je da su gotovo svi nepotpisani i da je u sadržaju odsutan kontekstualni i politički prevod nasilja. Osim toga, registrovano je i ponavljanje obrasca u slučaju medijskih članaka o presudi Višeg suda u Beogradu koji je osudio izgrednike zbog nereda tokom Parade ponosa u Beogradu 10. oktobra 2010. godine. Internacionalni i regionalni događaji o kojima se intenzivno izveštavalo to-

26 Stav 1, član 33. Zakona o zabrani diskriminacije - Službeni glasnik RS, 22/2009

27 Pravilnik o radu Poverenika za zaštitu od diskriminacije, Član 15 – Službeni glasnik RS, 34/2011

28 Da li smo jednaki/e, slučajevi nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ osobama u 2011. godini, Labris, Beograd 2012.

kom same realizacije su odobrenje sklapanja istopolnih brakova u saveznoj državi Njujork (jun 2011), otkazana Parada ponosa u Podgorici (maj 2011), nasilje na Paradi ponosa u Splitu (jun 2011). Iako je neutralna kontekstualizacija LGBT tematike najprisutnija u medijskom diskursu, LGBT zajednica je i dalje izložena govoru mržnje.[29] Terminologija koja se koristi često je uvredljiva i diskriminišuća, a televizije i štampani mediji, suprotno Zakonu o radiodifuziji, emituju govor mržnje usmeren prema osobama koje su drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne. Nepostojanje sankcija i relativizacija govora mržnje i nasilja u javnom diskursu obezbeđuju materijalne uslove za širenje atmosfere netolerancije i linča prema pripadnicima gej populacije. Tako je Dragan Marković Palma nakon što je Prvi osnovni sud u Beogradu doneo prvostepenu presudu zbog teškog oblika diskriminacije LGBT osoba i zabranio mu da ponavlja izvršenu diskriminaciju, svim medijima dao izjavu da je "ponosan na kaznu ako je on doprineo tome da se ne održi parada srama u Beogradu". Pored toga, iako Mitropolit Srpske pravoslavne crkve Amfilohije Radović nije postupio po preporuci Poverenice za zaštitu ravnopravnosti Nevene Petrušic i izvinio se gej populaciji zbog "izjave o smradu sodomskom", protiv njega nikad nije podignuta tužba zbog govora mržnje o učesnicima Parade ponosa 2010. Odsustvo reakcije institucionalne, društvene ili medijske kritike predstavlja ohrabrenje svim onima koji svakodnevno koriste govor mržnje i pravdaju nasilje protiv pripadnika različitih manjinskih grupa.
Uprkos Zakonu o javnom informisanju koji zabranjuje objavljivanje informacija koje podstiču nasilje, mržnju, diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, jezik diskriminacije i govora mržnje još uvek je prisutan u našem javnom i medijskom prostoru. Medijski sadržaj je i ove godine pokazao praksu ponavljanja homofobičnih, patrijarhalnih, diskriminatornih obrazaca u novom/starom medijskom okruženju u društvenom kontekstu koji se iznova obnavlja u strahu od *drugosti* i različitosti. Važno je da oni koji medijski sadržaj proizvode budu svesni odgovornosti javne reči i uticaja, ali i da im je po svim etičkim novinarskim kodeksima obaveza ne samo da redovno izveštavaju i daju prostor manjinama već i da pažljivo pišu o temama koje se referiraju na LGBT populaciju imajući u vidu položaj tih grupa u našem društvu i sve negativne predrasude koje opstaju kao dominantna vrednosna matrica koja ih prati.

Prema medijskom monitoringu Labrisa u toku 2011. godine u domaćim dnevnim štampanim medijima objavljeno je **1785 tekstova** u kojima se navodi LGBT terminologija.[30]

29 Nema precizne i opšteprihvaćene međunarodne definicije govora mržnje. Komitet ministara Saveta Evrope u Preporuci br. 20 o govoru mržnje iz 1997. godine saglasan je da se pod terminom "govor mržnje" podrazumevaju svi oblici izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju među rasama, ksenofobiju, anti-semitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji uključujući: netoleranciju izraženu kroz agresivni nacionalizam, etnocentričnost, diskriminaciju ili neprijateljstvo prema manjinama, imigrantima i ljudima imigrantskog porekla.

30 LGBT populacija u štampanim medijima u Srbiji u 2011. godini, Jelena Višnjić 2012.

OSTALE AKTIVNOSTI LABRISA

Program Javno zagovaranje lobiranje i pravna pomoć
Pored aktivnog učešća u organizacionom procesu Parade ponosa, koordinatorka javnog zagovaranja, lobiranja i pravne pomoći je u ime Labrisa putem zajedničkih saopštenja koalicije protiv diskriminacije, zajedno sa drugim LGBTIQ organizacijama, a ponekad i samostalno više puta reagovala na kršenja ljudskih prava i diskriminaciju ispoljenu u javnoj sferi, putem saopštenja, pritužbi, protesta.

Koordinatorka programa je vršila monitoring suđenja optuženima za diskriminaciju i nasilje nad LGBTIQ osobama.

Tokom 2011. godine donete su neke od najznačajnijih presuda u korist emancipacije prava LGBTIQ populacije.

Međutim i pored toga što su od neprocenjive važnosti, izrečene kazne počiniocima prekršaja i krivičnih dela protiv LGBTIQ populacije su više nego simbolične i pokazuju da država nije odlučna da reši problem homofobije i adekvatno kazni nasilje. Takođe, dužina postupaka i broj predmeta koji su još uvek pred sudovima svedoče o nedovljnim naporima da se zaštite prava ove manjinske grupe.

Protiv okrivljenih lidera organizacija "Obraz" i "SNP 1389 Naši", Mladena Obradovića i Miše Vacića, pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu je 30. oktobra 2009. godine podignut optužni predlog Kt.br.2260/2009. Njih dvojica se terete da su izvršili krivično delo "rasna i druga diskriminacija" iz člana 387. stav 4. Krivičnog zakonika Republike Srbije i to predstavlja prvi put da se u istoriji domaćeg pravosuđa ovaj član zakona koristi zbog nasilja i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.
Na glavnom pretresu 25. oktobra 2010. godine, došlo je do razdvajanja postupka koji se vodi protiv Mladena Obradovića (K.23953/10) od postupka koji se vodi protiv Miše Vacića (K-4071/2010) jer se Vaciću stavlja na teret i nedozvoljeno posedovanje oružja.

Mladenu Obradoviću se u procesu K.23953/10 pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu stavlja na teret da je u periodu od 13. do 20. septembra 2009. godine širio i predstavljao ideje koje zagovaraju diskriminaciju zasnovanu na seksualnoj orijentaciji, tako što je organizovao pisanje grafita preteće i uvredljive sadržine "Smrt pederima", "Beogradom krv će liti, gej parade neće biti", "Pederi čekamo vas" kao i da je na svom računaru izrađivao propagandni materijal – oglase, plakate, flajere, nalepnice i javne pozive u vezi sa učesnicima skupa – rasna i druga diskriminacija iz člana 387 st.4 KZ55. Krivični postupak je započet 25. oktobra 2009. godine.
55 Krivični zakon Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009 i 111/2009)28

Postupak protiv Mladena Obradovića zbog širenja mržnje i netrpeljivosti uoči Parade ponosa 2009. godine još uvek je u toku ali je pred Višim sudom u Beogradu u aprilu 2011. godine osuđen na dve godine zatvora, nepravosnažno. Obradović je optužen za organizovanje nereda tokom Parade ponosa 10. oktobra 2010. godine, on je sa još trojicom optuženih organizovao nerede, odredivši grupe koje će činiti nasilje radi izazivanja mržnje na diskriminatorskoj osnovi. Sudija Danko Laušević je prilikom izricanja presude naveo da je "sud proglasio optužene krivim jer su početkom oktobra u stanu u Bulevaru Mihajla Pupina kolovođe Mladen Obradović, Damir Grbić i Krsta Milovanović održali sastanak na kojem su odredili vođe grupa za izazivanje nasilja".

Članovi "Obraza" Krsto Milovanović i Damir Grbić osuđeni su na po godinu i šest meseci zatvora, dok su ostali optuženi za učestvovanje u neredima osuđeni na kazne od osam meseci do godinu zatvora.

Obradovićeva trudna supruga, Jelena Čalić osuđena je na godinu dana kućnog pritvora.

Lider i portparol SNP "1389 Naši" optužen da je u periodu od 18. do 20. septembra 2009. godine širio i predstavljao ideje koje zagovaraju diskriminaciju pripadnika LGBT populacije, tako što je pribavljao i širio propagandni materijal, nalepnice sa tekstom "Nećemo gej paradu, hoćemo patriotsku vladu" i u sredstvima ja-

vnog informisanja davao izjave preteće sadržine (Krivični zakon, član 387). Krivični postupak broj K – 4071/2010 počeo je 25. oktobra 2009. godine. Od trenutka razdvajanja postupka u odnosu na Obradovića, u procesu protiv Vacića održana su četiri glavna pretresa, a šest nije održano.

Na poslednjem pretresu saslušani su: Violeta Vacić, majka optuženog, Željko Marković, policijski inspektor, Slobodan Isailović, policijski inspektor i Slobodan Škugović.

Predstavnici/ce organizacija Labris i GSA pojavili su se i u slučaju Obradovića i u slučaju Vacića u svojstvu svedoka. Ostaje da se vidi da li će se konačno pokazati osetljivost na nasilje i pretnje koje konstantno dolaze od strane lidera ovih ekstremističkih organizacija i pokazati da smo ozbiljna država koja je spremna da osudi ekstremizam. Opširniji izveštaji sa suđenja dostupni su u arhivi Labrisa.
Koordinatorka istog programa je u radnim posetama Strazburu, Briselu i Varšavi – (prilikom posete sednice OEBS-a o ljudskoj dimenziji) kao i prilikom susreta sa zvaničnicima, isticala kao ključne probleme povezane sa ljudskim pravima LGBTIQ osoba u Srbiji: Nepostojanje spremnosti države da se pozabavi liderima desničarskih organizacija koji postaji sve glasniji i sve organizovaniji, odsustvo spremnosti da ih na adekvatan način osudi za prekršaje koje su počinili, čest govor mržnje u javnoj sferi, u prvom redu od strane političara, izostajanje reakcije RBA na govor mržnje, nepostojanje govora mržnje i zločina iz mržnje u Krivičnom zakoniku, slaba implementacija zakona o zabrani diskriminacije.

Pod pokroviteljstvom ILGA Europe, u okviru programa javno zagovaranje, lobiranje i pravna pomoć organizovana je regionalna konferencija "Uspešne strategije lobiranja za unapređenje LGBTIQ prava – Zapadni Balkan".

Dvodnevna konferencija održana je u Beogradu, 21. i 22. oktobra 2011. godine i okupila je preko 30 aktivista i aktivistkinja iz LGBTIQ organizacija iz Srbije i regiona kao i ugledne profesore i profesorke sa instituta društvenih nauka u Beogradu, Fakulteta za bezbednost, predstavnicu kancelarije poverenika za zaštitu ravnopravnosti, predstavnicu NUNS-a (nezavisnog udruženja novinara Srbije) kao i predstavnicu Zavoda za ravnopravnost polova, Vojvodina.

Konferenciji su prisustvovali/e i brojne kolege i koleginice iz drugih organizacija za zaštitu ljudskih prava.

Od pet panela najpozitivnije je ocenjen panel na kome se otvorilo pitanje Parade ponosa i diskusuja o tome da li je to najefikasniji vid borbe za unapređenje prava i položaja LGBTIQ populacije u ovom trenutku. Diskusija je započeta i trajaće još dugo budući da je taj panel predstavljao inicijalnu kapislu nakon čega se Labris obavezao da će biti jedan od organizatora okruglih stolova tokom 2012. godine na kojima će biti prisutni svi akteri/ke iz oblasti zaštite ljudskih prava sa ciljem da se ustanovi najširi mogući društveni koncenzus oko pitanja Parade ponosa.

Tokom 2011. godine održani su i okrugli stolovi sa predstavnicima/cama svih LGBTIQ organizacija iz Srbije na kojima je predstavljen model zakona o registrovanom istopolnom partnerstvu na kome su radili pravni stručnjaci angažovani od strane Labrisa još u toku 2010. godine. Pitanje registrovanja istopolnih zajednica jeste pitanje trenutka kada će se desiti jer je ovo neregulisano pravno stanje neodrživo na duge staze, budući da postoji nebrojano puno zajednica života istopolnih partnera, često su u tom odnosu i deca i takve zajednice će pre ili kasnije morati da budu pravno prepoznate.

Sve LGBTIQ organizacije su upoznate sa sadržinom prestavljenog modela zakona i sledeći korak je što širi koncenzus oko teksta ponudjenog modela među samim LGBTIQ organizacijama, nakon čega sledi krug predstavljanja modela drugim organizacijama za zaštitu ljudskih prava.

U okviru programa javno zagovaranje, lobiranje i pravna pomoć krajem godine je započeta serija situacionog testiranja i oformljen je tim za situaciono testiranje diskriminacije i nejednakog postupanja. U 2012. godini fokus testiranja će biti na pristupu veštačkoj oplodnji za lezbejke i promeni prakse u vezi sa dokumentima koja su potrebna za sklapanje istopolnih zajednica van Srbije.

U 2012. godini Labris planira i saradnju na projektima sa institucijama i nezavisnim telima usmerenu ka poboljšanju stanja ljudskih LGBTIQ prava. U prvom planu je saradnja sa Upravom za ljudska i manjinska prava koja je već nekoliko puta do sada pokazala jasnu inicijativu i želju za saradnjom.

PROGRAM EDUKACIJE

Kroz program edukacije su u toku 2011. godine organizovane radionice za zdravstvene, socijalne i prosvetne radnike/ce kao i edukativni seminar o odgovornom novinarstvu za novinare/ke i blogere/ke.

Radionica: "Seksualna orijentacija kao osnovno ljudsko pravo", održana za medicinsko osoblje zdravstvenog centra "Halobeba", (Odsek za javno zdravlje, Beograd) na kojoj su se obradile teme: definicija i razike između pola i roda, terminologija i identiteti, homofobija, institucionalna homofobija, homoseksualnost kroz istoriju, LGBT prava i zakoni, metodologija "žive biblioteke".

Ideja za održavanje ove radionice nastala je posle homofobične reakcije jedne od medicinskih sestara dežurne na telefonskoj liniji za konsultacije u oktobru 2010. Posle situacionog testiranja, kontaktiran je zdravstveni centar "Halobeba" gde je, kao rezultat homofobičnog stava, navedeno neznanje i činjenica da su pojedine zaposlene poslednji put imale edukaciju pre više od 20 godina.

Labris je i tokom 2011. godine uz podršku Civil Right Defenders-a organizovao seminar – Istopolna orijentacija u radu Domova zdravlja.

Seminar je namenjen pre svega zdravstvenim radnicima/ama, psihijatrima, ginekolozima/ginekološkinjama, psiholozima psihološkinjama, koji/e su zaposleni/e pri Studentskim poliklinikama na teritoriji Republike Srbije, ali i drugim zdravstvenim radnicima/ama Domova zdravlja, koji procenjuju da će im edukacija na pomenutu temu biti od značaja u radu sa pacijentima/kinjama.

Seminar Istopolna orijentacija u savetodavnom i terapijskom radu kome je prisustvovalo preko 20 profesionalnih lica uglavnom zaposlenih u Centrima za socijalni rad bio je posvećen temama:

- Identiteti, istopolna orijentacija i lezbejska egzistencija;
- Ljudska prava lezbejki i gejeva;
- Društveni mehanizmi homofobije;
- Trans egzistencija;
- Comming out;
- Stereotipi i predrasude.

"Želim da ti kažem" je šestomesečni projekat edukacije nastavnika/ca u srednjim školama. Ovaj projekat posvećen mladima, ostvaren je u partnerstvu sa Kancelarijom za mlade Novi Beograd, a uz podršku Ministarstva omladine i sporta.

Projekat "Želim da ti kažem..." se bavio temom LGBT mladih (LGBT - lezbejke, gej muškarci, biseksualne i transrodne osobe) u srednjoškolskoj populaciji. U toku 2011. godine održano je ukupno pet jednodnevnih seminara za nastavno osoblje Novobeogradskih srednjih škola. Ovo je prvi put da je jedna LGBTIQ organizacija zvanično svojim projektom sa otvorenom LGBTIQ tematikom ušla u srednje škole.

"Pozorište u Akciji – Moć dijaloga" predstavlja tek drugi projekat Labrisa podržan od strane države a sa ciljem senzibilisanja šire javnosti ali pre svega profesora i učenika/ca srednjih škola u vezi sa pravima LGBT osoba i problemima sa kojima se susreću u školi i van nje zbog drugačije seksualne orijentacije. Pozorišne predstave igrale su se u Dah teatru a projekat je realizovan uz pomoć i podršku Ministarstva za kulturu, Fonda za Otvoreno Društvo, Sigrid Rausing Trust- a, Rekonstrukcije Ženski Fond i Kancelarije za mlade Gradske uprave Grada Beograda.

Uz podršku Civil Right Defenders-a održan je i seminar za novinare/ke pod nazivom istopolna orijentacija i odgovorno novinarstvo. Cilj ovog seminara bio je da ukaže na ulogu medija i značaj objektivnog i pravilnog izveštavanja kroz upotrebu odgovarajuće nediskriminatorne terminologije a u cilju podizanja svesti o istopolnoj orijentaciji.

PROGRAM INFO CENTRA

U okviru ovog programa koji prvenstveno ima za cilj da pruži adekvatnu podršku članicama lezbejske zajednice u pravcu prihvatanja sopstvenog identiteta, organizovano je: dva ciklusa radionica (po deset radionica), sedam psihološko-edukativnih i kreativnih radionica, kao i devetnaest društveno-socijalnih aktivnosti.

Prvi ciklus radionica bio je psihološko-edukativnog tipa zasnovan na teoriji i praksi transakcione analize. Radionice je vodila transakciona analistkinja i konsultantiknja za psihodramu, Ana Mijalković. Na radionicama članice zajednice su se bavile temama: Skript ili nesvesni životni scenario, emocionalna inteligenicija, sam sebi bolji roditelj, zdravi međuljudski odnosi, kako se nositi sa problemima.

Drugi ciklus radionica bio je kreativnog tipa i bavio se osnovama i tehnikama fotografisanja. Radionice je vodila fotografkinja Tamara Gavrilović i na radionicama članice zajednice su se bavile temama: istorija fotografije, svetlost i boje, kompozicija, upotreba aparata. Pored teorijskog dela članice zajednice su imale i praktičan deo koji se sastojao od vežbi tehnika fotografisanja.

Pored ciklusa radionica odražno je i sedam edukativnih radionica koje su se između ostalog, bavile temama rodno senzitivnog jezika, stereotipima i predrasudama, bližim objašnjavanjem pojmova rod, pol, identitet kao i načinima prevencije raka dojke i edukacije za samopregled dojki.

U okviru programa Info Centra od 21-24. aprila održana je i Regionalna konferencija – Lezbejska nedelja pod nazivom "IZAŠLE SMO" koja je, kao deseti skup aktivistkinja sa prostora bivše Jugoslavije, ovoga puta okupila 76 lezbejki aktivistkinja iz Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Crne Gore, Srbije, kao i nekoliko međunarodnih aktivistkinja i stručnjakinja iz oblasi feminizma i LGBT aktivizma. Konferenciju su organizovale lezbejska grupa Labris iz Beograda i lezbejska grupa NLO iz Novog Sada. Brojni paneli bili su posvećeni ojačavanju lezbejske mreže u bivšoj Jugoslaviji, osnaživanju lezbejskog identiteta, diskusijama na temu homofobije i politika feminizma, podizanju svesti o lezbejskim pravima i podizanje lezbejske vidljivosti. Lezbejskoj nedelji prisustvovala je i legendarna lezbejska spisateljica, osnivačica prve Lezbejske arhive, danas aktivistkinja Žena u crnom u suprotstavljanju izraelskom i SAD režimima, Joan Nestle sa svojom partnerkom Di Otto. Diana Otto je dugogodišnja feministička profesorka ženskih prava na Univerzitetu u Melburnu. Trenutno otvara pitanja o feminističkoj i lezbejskoj intervenciji u međunarodnom pravu i o solidarnosti među diskriminisanima.

I ovu aktivnost kao i organizovanje regionalne konferencije o uspešnim strategijama lobiranja pomogao je veći broj volonterki. Broj volonterki se u odnosu na prošlu godinu povećao i broj stalnih volonterki je sada 20.

Ove godine Labris je u okviru društveno-socijalnih aktivnosti organizovao: filmske projekcije, druženja sa međunarodnim aktivistkinjama i stručnjakinjama iz oblasi feminizma i LGBT aktivizma, snimanje spota "I am what I am", izlet na Srebrno jezero, posete "Centra za ženske studije", studenata/tkinja Bečkog univerziteta, kao i organizacije "Care international", davanje podrške i odlazak oko trideset aktivista/tkinja na Split Pride i Zagreb Pride. Fokus grupu sa temom: ranjive grupe i reforma sektora bezbednosti (RSB): LGBT studija slučaja, obeležavanje međunarodnog dana ljudskih prava, itd.

Godina koja je za nama je ipak donela izvesne pozitivne rezultate kada se radi o stanju LGBTIQ prava u Srbiji, pre svega zato što su izrečene prve presude za nerede na Paradi ponosa 2010, kao i za govor mržnje.

Međutim, trebalo bi i dalje težiti sistemskom rešavanju problema, a ne saniranju posledica.

Zbog toga su preporuke državi i dalje veoma slične kao i ranijih godina.

PREPORUKE DRŽAVNIM ORGANIMA ZA UNAPREĐENJE POLOŽAJA LGBTIQ POPULACIJE:

- Procesuirati sve slučajeve nasilja prema LGBTIQ osobama, tj. pronaći i kazniti počinioce ovih krivičnih dela, ali i one koje se tiču pretnji aktivistkinjama i aktivistima za LGBTIQ prava bez obzira na seksualnu orijentaciju
- Prilikom procesuiranja slučajeva nasilja nad LGBTIQ osobama, kvalifikovati ova krivična dela kao zločin iz mržnje, tj. prepoznati motiv ovakvog nasilja
- Razvijati programe edukacije s ciljem senzibilisanja zaposlenih u državnim institucijama za pitanja seksualne orijentacije i LGBTIQ ljudskih prava, pre svega za zaposlene u institucijama sudstva, tužilaštva, policije i zdravstva
- Uvesti krivično delo zločin iz mržnje u postojeći Krivični zakonik i imenovati kontakt osobu koja će se baviti pitanjem zločina iz mržnje pri Ministarstvu unutrašnjih poslova
- Usvojiti zakonodavstvo neophodno za prepoznavanje i poštovanje prava transeksualnih i transrodnih osoba
- Usvojiti zakon koji će omogućiti osobama istog pola da putem registrovanog partnerstva uživaju ista prava kao heteroseksualni parovi